

Else Boer en Fieneke Jochemsen

‘Wij worden gehinderd door te veel kennis’

Interview met Thé Tjong-Khing

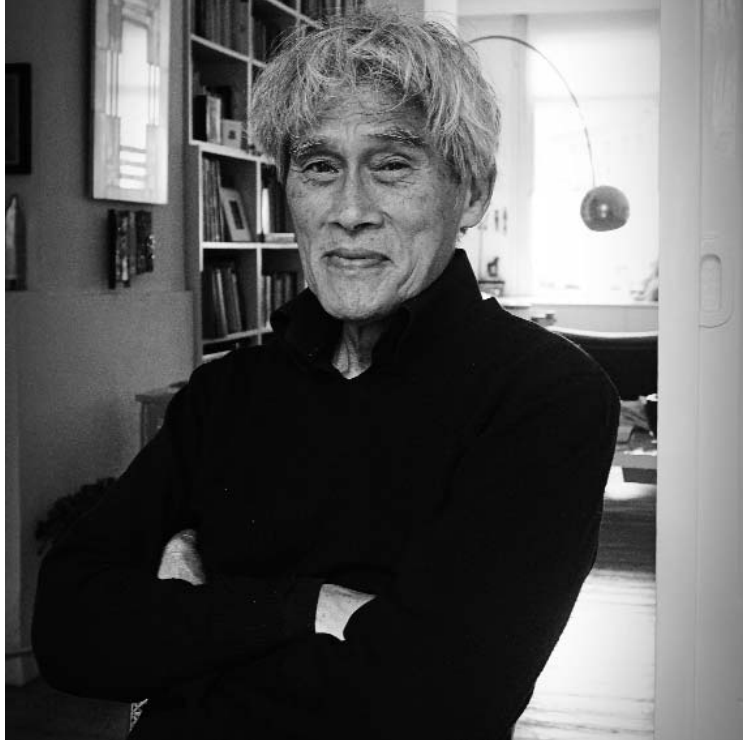

Foto: Else Boer

Thé Tjong-Khing (1933) werd geboren in het voormalige Nederlands-Indië. Thé – zijn achternaam, Tjong is de Chinese familienaam en Khing zijn voornaam – volgde het lyceum en studeerde daarna aan de kunstacademie te Bandung. In 1956 kwam hij naar Nederland en werd hij striptekenaar voor de Toonder Studio's. Daarnaast tekende hij de stripreeks Arman & Ilva. In 1970 vroeg Miek Diepmann hem om illustraties te maken bij een kinderboek van haar hand. Sindsdien won Thé het Gouden Penseel drie keer. In 2005 werd zijn boek Waar is de taart? bekroond met de Woutertje Pieterse Prijs en later met het Zilveren Penseel. In 2010 ontving hij de Max Velthuijsprijs voor zijn gehele oeuvre.

Thé ontvangt ons in zijn woonkamer. Een beetje verbaasd is hij wel over onze komst: 'Is kinderliteratuur een onderdeel van de Neerlandistiek?' We leggen uit dat er steeds meer wetenschappers geïnteresseerd zijn in jeugd- en kinderboeken. 'Mooi,' knikt Thé. 'Er zijn best goeie.'

U bent bijna tachtig, maar u maakt nog steeds kindertekeningen. Is het lastig om u in te blijven leven in hun belevingswereld?

‘Ik ben wel tachtig, maar in mijn kop ben ik natuurlijk nog steeds dertig, en als ik teken ben ik zeven. Ik was vroeger dol op tekeningen, ik bekeek illustraties echt van alle kanten. Ik leefde me in: als ik dat huisje binnenloop, hoe ziet het er dan uit, en wat zie ik als ik achter die boom kijk. Terwijl ik teken doe ik dat nog steeds, ik vertel mezelf een verhaal. In de manier waarop ik denk is dus niet veel veranderd sinds ik een kind was. En als je me vraagt, voor wie ik teken: ik kan natuurlijk niet voor “het kind” tekenen, er zijn zoveel kinderen. Ik teken voor mijzelf toen ik klein was, ik leef me in en stel me dingen voor. Ik moest eens een tekening maken, een reclametekening voor bier. Een man en een vrouw moesten met elkaar praten en uiteraard moest de tekening wervend zijn. Dat was voor mij heel moeilijk. Ik heb een verhaal, een context nodig. Want twee mensen die met elkaar praten...’ *Lachend:* ‘Dat is ook allemaal mislukt, het is nooit wat geworden. Ik wilde het wel heel graag, want reclametekenaars verdienden tien keer zoveel als ik.’

‘Ik teken voor mijzelf toen ik klein was, ik leef me in en stel me dingen voor.’

U hebt ook les gegeven aan de Rietveldacademie, maar dat hebt u maar heel kort gedaan. Waarom was dat?

‘Ik vond het niet leuk. Dan kreeg ik een tekening in mijn handen van iemand waarvan ik zag dat hij er erg zijn best op had gedaan, maar ik vond er helemaal niks aan. Wat moet ik dan zeggen? Ik kan niet lovend zijn, maar afbreken vind ik ook zielig, en alleen technische aanwijzingen geven vind ik niet leuk. Iedereen mag tekenen zoals hij wil, en mijn eigen smaak zat me zo in de weg. Dat was heel moeilijk. Als ik zeg: “dat been zit niet goed”, en iemand antwoordt “maar dat wilde ik juist”, dan ben ik uitgepraat. Als je iets wil, moet je dat doen.

Tekenopleidingen zijn heel gevaarlijk. Je moet sterk in je schoenen staan en tegelijkertijd openstaan voor de mening van anderen. Als leraar kon ik ook niet zo precies zeggen wat ik wilde. Nee, doceren is een afgesloten hoofdstuk.’

U hebt zelf ook een tekeningopleiding gedaan, hebt u die als nuttig ervaren of was die tweestrijd heel lastig?

‘Ja, een paar jaar in Indonesië en een paar jaar hier. In Indonesië was ik zo onontvankelijk voor alles wat ik hoorde, ik begreep de helft niet van wat ze van me wilden. Daar heb ik dus niet zoveel aan gehad, maar dat was mijn eigen fout. Toen ik in Nederland naar de opleiding ging, werkte ik al een paar jaar aan strips en wilde ik mezelf wat bijleren. Toen stond ik ervoor open en snapte ik ook wat ze wilden. Als je niet weet wat er van je gevraagd wordt, leer je ook niks.’

U hebt zelf het boek *Waar is de taart?* getekend, zonder tekst. Is dat makkelijker om te illustreren dan wanneer u een verhaal van een auteur moet volgen?

‘Een echte schilder, een kunstenaar, zei eens tegen mij: “Hoe kan je nou zo in opdracht werken? Ik moet helemaal vrij zijn.” Maar ik heb juist dat kader nodig om het verhaal tot leven te brengen, dat is mijn ding, zeg maar. Natuurlijk, woorden beperken mij in zekere zin. Als de auteur zegt: “dat meisje is blond”, dan moet ik haar blond maken, maar ik kan een mooi blond meisje maken of een lelijk blond meisje. Ik probeer de tekst tot uiting te brengen via het plaatje.’

Hebt u zelf grote voorbeelden gehad?

‘Niet wat illustratoren betreft, wel schilders. Bij illustratoren zie ik alle problemen, dat iemand moet rennen bijvoorbeeld, maar dat er dan niet uitgekomen is. Ik kan niet schilderen, misschien dat dat schilders zo interessant maakt. Ik probeer er dan achter te komen waarom het mij zo pakt, maar dat lukt me niet. Het schilderij blijft zo een mysterie.

Er zijn schilders die niet kunnen schilderen en toch schilderen, die vind ik heel leuk. De benen zijn te lang, of het hoofd of het been hangt er achteraan, maar het is zo eerlijk. Zo’n schilder is niet gehinderd door allerlei techniekjes of foefjes. Wij – ik en andere illustratoren – weten teveel. Wij worden gehinderd door te veel kennis. We hebben modelgetekend, we weten hoe schouders in elkaar zitten. Zo’n schilder die dat niet weet is ongehinderd. Hij kan niet anders tekenen dan uit zichzelf, want hij weet ook niet anders. Dat probeer ik ook wel te doen, maar dat lukt mij natuurlijk niet. Als ik een beetje die kant op ga ben ik tevreden. Ik probeer mijn mensen ook niet meer realistisch te tekenen, zoals in mijn strips. Dat vind ik nu heel saai.’

*‘Wij – ik en andere
illustratoren – weten teveel.’*

Zijn er dingen die u inspireren?

‘Ik heb ergens ooit eens een film gezien, het scherm was helemaal donker en in het hoekje speelde zich iets gewelddadigs af. Dat is dan ineens mijn inspiratie, dan denk ik: oh, dat ga ik ook doen. Ik weet niet meer welke film het is, het is een heel vaag beeld, maar ik kan het wel gebruiken. Ik denk erg veel aan films als ik illustreer, dus misschien komt die beweging in mijn werk daar ook door. Films van vroeger dan vooral, ik heb die films allemaal zo’n beetje in mijn hoofd. Vooral toen ik strips tekende was het heel handig, dan ging ik hele scènes natekenen. In strips denk je immers in fragmenten en bewegingen.

Het kan ook zijn dat ik iemand moet tekenen met een raar loopje. Dan herinner ik me: ik heb gisteren iemand in de supermarkt gezien die heel raar loopt. Die teken ik dan. Ik doe inspiratie op zonder dat ik ernaar zoek. Ik zie het en kennelijk sla ik het op, en kan ik het eruit halen als ik het nodig heb. Ik ga niet op zoek naar inspiratie, maar ik kan heel weinig dingen uit mijn hoofd, dus ik zoek wel plaatjes op internet op. Alles

wat niet leeft, tafels, stoelen, daarvoor wil ik allemaal even kijken hoe het in elkaar steekt. Bij mensen hoeft dat niet, bij dieren hoeft het ook niet. De rest heb ik gewoon niet in mijn kop. En vooral machines: auto's, fabrieken, naaimachines. Die vermijd ik zoveel mogelijk. Ik heb er ook geen plezier aan, ik vind het helemaal niks om ze te tekenen.'

Waarom tekent u eigenlijk geen strips meer?

'Het is zo saai! Je moet alsmaar dezelfde mannetjes tekenen. Ik tekende een doorlopende strip, *Arman & Ilva*, dus met altijd dezelfde hoofdpersoon. Ik heb het hoe lang gedaan: vijf, zes jaar? Dan komt het je wel je neus uit op een gegeven moment. Dat is ook het bewijs dat ik geen echte striptekenaar ben. Er zijn striptekenaars die het twintig jaar volhouden en het nog steeds heel leuk vinden. Dat zijn de waren.'

Qua prijzen hebt u alles eigenlijk wel bereikt, of zijn er doelen waar u naartoe wilt werken?

Lachend: 'Nog meer. Nee hoor, op prijzen kan je niet jagen. Je doet gewoon je best, en een ander oordeelt daar over. Maar het is wel zo dat ik vagelijk ontevreden ben over wat ik maak. Dat heeft niets met prijzen te maken, dat komt van binnenuit. En dan vraag ik me af: waarom nou? Daar ben ik naar op zoek en iedere tekening hoop ik dat te vinden. Het boek waar ik nu mee bezig ben móet beter worden dan het vorige, dat wil ik gewoon, of het lukt is een tweede.'

Soms lukt het niet en dan ben ik teleurgesteld. Mensen zeggen vaak dat ik perfectionistisch ben, maar ik vind dat je gewoon je best moet doen. Anderen noemen dat perfectionistisch, nou oké. *Soit.*'

'Ik wil gezien worden.'

Is erkenning belangrijk voor u?

'Ik wil gezien worden. Wat ik maak, dat moeten mensen leuk vinden, anders vind ik er niks aan. Ik teken wel met mezelf in gedachten, maar daarna wil ik gewoon dat iedereen het leuk vindt. En als het niet lukt, pech, dan moet ik weer wat anders verzinnen.'

Maar meestal lukt het?

'Nou, grotendeels lukt het, 90 tot 80 procent. Het is nooit precies zoals je wilt, en vaak moet ik dan weer iets anders verzinnen. En soms gaat het ook toevallig, als ik met de tekening kan leven is het goed. Wel blijft altijd dat vage gevoel van ontevredenheid. Maar dat mag.'